

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นักประวัติศาสตร์ได้ยอมรับว่าชาติไทยนั้น เป็นชาติที่มีวัฒนธรรมอันดงามมาแต่โบราณกาล นักประวัติศาสตร์ชาวตะวันตกหลายคนซึ่งได้เขียนบรรยายความเป็นไปของชาติไทยในสมัยโบราณ ต่างก็ยอมรับว่าชาติไทยมีวัฒนธรรมอย่างสูงไม่น้อยกว่าชาติใด ๆ ในสมัยเดียวกัน

ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันที่ พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยว่า

"...ความถือตัวว่าเป็นไทย เป็นสมบัติมีค่าสูงสุด เพราะเป็นมรดกที่เราได้รับสืบทอดมาจาก บรรพบุรุษ และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เรารวมกันอยู่ได้ ให้เราคำรงชาติประเทศและเอกราช สืบมาได้ ทุกคนจะต้องรักษาความเป็นไทยไว้ให้มั่นคง..." (ประพันธ์ ตรีณรงค์ ๒๕๒๖:๖)

แต่เป็นที่น่าเสียดายที่คนไทยในสมัยปัจจุบันสนใจในวัฒนธรรมไทยน้อยลง เนื่องจากการ แฝงแพร่ของวัฒนธรรมตะวันตก ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ทำให้คนไทยรับเอาวัฒนธรรมตะวันตก เข้ามาประพุดิและปฏิบัติกันมาก และมองเห็นวัฒนธรรมประจำชาติของตนล้าหลัง ไม่มีคุณค่า ชาติ ความสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นไทย จึงทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาทางด้านวัฒนธรรม เป็นอย่างมาก (มานิช ตัณฑวณิช ๒๕๒๘:๒๔) จากการประชุมทางวิชาการ กรมสามัญศึกษา เดือนสิงหาคม ๒๕๑๒ เรื่อง "การศึกษากับการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรม" ได้กล่าวถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทางวัฒนธรรมไทยไว้รวมทั้งสิ้น ๔ ประการ (๒๕๑๙:๓๐๔-๓๕๔) ดังนี้คือ

ประการแรก เนื่องจากคนไทยยอมรับวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามาโดยเจตนา เพื่อ เหตุผลบางอย่าง

ประการที่สอง เนื่องจากการปล่อยให้วัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามามีอิทธิพลเหนือ วัฒนธรรมไทยทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

ประการที่สาม เนื่องจากวัฒนธรรมไทยได้ถูกทอดทิ้ง ไม่ได้ได้รับความสนใจ และไม่มี การศึกษาให้รู้ถึงวัฒนธรรมดั้งเดิม จนเป็นสาเหตุให้วัฒนธรรมไทยบางอย่างได้หายสาบสูญไป

ประการสุดท้าย เนื่องจากคนไทยไม่ได้สนใจวัฒนธรรมไทยด้วยความจริงจัง หรือด้วยความ ร้อย่างซาบซึ้งในวัฒนธรรมไทย แต่มองวัฒนธรรมไทยในแบบทัศนคติของชาตินิยม คือ ต้อง

การรักษา สืบทอด และเสริมสร้างวัฒนธรรมไทย เพราะรู้สึกว่าเป็นของไทยเท่านั้น โดยที่ไม่ได้พิจารณาถึงความเหมาะสมลึกซึ้ง ความประณีต งดงามของวัฒนธรรมไทยนั้น ในที่สุดก็รักษาไว้ไม่ได้

ย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่าความเจริญก้าวหน้าของชาตินั้นมีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรม เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากความเสื่อมทางวัฒนธรรมก็ย่อม เป็นความ เสื่อมของชาติด้วย และความ เจริญงอกงามของวัฒนธรรมก็ย่อม เป็นความ เจริญงอกงามของชาติด้วย ดังที่ ธีราภรณ์ นาคพิน (๒๕๒๑:๓๔) ได้กล่าวว่า "ชาติเปรียบเสมือนร่างกาย วัฒนธรรมนั้น เปรียบเสมือนชีวิต ชีวิต จำเป็นแก่ร่างกายฉันใด วัฒนธรรมก็จำเป็นแก่ชาติฉันนั้น"

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคมนั้น ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ฉะนั้น ทุกชาติทุกภาษาจึงมีนโยบายในการรักษา และเชิดชูวัฒนธรรมของตนเองไว้โดยทุกวิถีทาง เพื่อเป็นเครื่องแสดงให้สังคมอื่น ๆ ได้รู้และตระหนักถึงความ เป็นชาติที่มีวัฒนธรรมอันดีงามมาแต่ครั้งโบราณ

วัฒนธรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือวัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมพื้นบ้านจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทยแขนงหนึ่ง ซึ่งมีการสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมพื้นบ้านได้สะท้อนให้เห็นถึงความนึกคิด และคตินิยมต่าง ๆ ของแต่ละสมัยที่แสดงออกมาในรูปของความงาม ความบันเทิงและแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต สาโรช บัวศรี (๒๕๒๐:๔) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ว่า "วัฒนธรรมพื้นบ้านอาจช่วยแก้ไขปัญหาลังคมได้ เพราะความเจริญมั่นคงของวัฒนธรรมพื้นบ้านย่อม เป็นการหมั่นกำลังในท้องถิ่นและชาติ ทำให้เกิดเอกลักษณ์และความมั่นคงของชาติ" โดย เฉพาะกลุ่ม จังหวัดในภาคเหนือ สนิท สมัครการ (๒๕๒๑:๒) กล่าวว่า "..... ภาค เหนือนับได้ว่า เป็น เขตวัฒนธรรม เขตหนึ่งซึ่งมีลักษณะพิเศษของตนหลายประการจนทำให้มีความแตกต่างไปจากวัฒนธรรมของไทยในภาคอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด กลุ่มจังหวัด ที่ถือว่าเป็นแกนหรือศูนย์กลางของวัฒนธรรมภาคเหนืออย่างแท้จริง ได้แก่ ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงรายและพะเยา"

ฉะนั้น การจะศึกษาให้เข้าใจถึงสภาพความเป็นอยู่ตลอดจนความ เจริญหรือความ เสื่อมของสังคมใดสังคมหนึ่งก็ย่อมทำได้โดยอาศัยการศึกษาวัฒนธรรมของสังคมนั้นอย่างละเอียด และลึกซึ้งดังที่พระยาอนุমানราชธน (๒๕๑๖:๔๔) ได้กล่าวว่า "วัฒนธรรมมีลักษณะ เช่นเดียวกับ เจ้าของผู้สร้างวัฒนธรรมนั้น คือจะมีสภาพสูงหรือต่ำ เจริญหรือ เสื่อมก็แล้วแต่ผู้สร้าง ถ้าคนใน

ส่วนรวมมีสติปัญญาและจิตใจสูงหรืองามวัฒนธรรมของส่วนรวมก็สูงหรืองามตาม ถ้าต่ำก็จะต่ำตาม"

การพัฒนาประเทศไทยชาติบ้านเมืองให้เป็นไปตามที่ต้องการจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาวัฒนธรรม อันเป็นมรดกของสังคมด้วย ดังที่ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี (อ้างถึงในมาโนช ตันชวณิชย์ ๒๕๒๘:๒๔) ได้กล่าวในการสัมมนาเรื่อง "เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย" มีข้อความตอนหนึ่งว่า "เอกลักษณ์ที่ดีของชาตินั้น จะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ เป็นส่วนสำคัญที่ผูกมัดจิตใจของคนไทยด้วยกันให้มีความคิด ความเชื่อแบบไทย ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตแบบไทย มีความสำนึกและภูมิใจที่เป็นคนไทย รัฐบาลจะพัฒนาลักษณะของสังคมไทยให้มีเอกลักษณ์สูงเด่น..."

ดังนั้น ในการที่จะพัฒนาประเทศไทยชาติบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น จึงควรมีการศึกษาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมส่วนรวมและวัฒนธรรมพื้นบ้านด้วย โดยการคำนึงถึงประโยชน์ในการที่จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองของชาติอย่างแท้จริง ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (๒๕๑๗:๓๐๔) ซึ่งได้พระราชทานแก่นักศึกษาผู้สำเร็จการศึกษาในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยศิลปากรเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๔ ว่า

...การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นการศึกษาที่สำคัญ และควรจะดำเนินควบคู่กันไปกับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เพราะความเจริญของบุคคลตลอดจนความเจริญของประเทศและของโลกโดยส่วนรวมด้วยนั้นมีทั้งทางวัตถุและจิตใจ ความเจริญทั้งสองทางนี้จะต้องมีประกอบกัน เกื้อกูลและส่งเสริมกันพร้อมมูล จึงเกิดความเจริญที่แท้จริงได้ ประเทศทั้งหลายจึงต้องพยายามส่งเสริมการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมพร้อมกันไปกับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์

การศึกษาในเรื่องวัฒนธรรมของชาติ นอกจากจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมอันดีงามแล้วยังจะนำมาซึ่งการทำนุบำรุง รักษาและอนุรักษ์ไว้เพื่อสืบทอดแก่นุชนรุ่นหลัง วัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นของคนชาติใด สังคมใด แม้มีได้มีการอนุรักษ์ถ่ายทอดและสืบทอดกันไว้ทุกรุ่นอายุคนแล้ว วัฒนธรรมนั้นก็ไม่ว่าจะดำรงอยู่ได้ การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมนี้มิได้ เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่งหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง เท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนในชาติควรได้ร่วมมือกันบำรุงรักษา ส่งเสริมและเผยแพร่ให้ดำเนินไปอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ๒๕๒๓:๑)

การอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นพฤติกรรมของการรักษา การถ่ายทอด และการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม เดิมให้เหมาะสมกับสภาพอันแท้จริงของสังคมและธรรมชาติที่แวดล้อม เพื่อให้วัฒนธรรมของสังคมหรือของชาติดำรงอยู่และเจริญงอกงามตลอดไป อันจะนำมาซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมหรือของชาติอย่างแท้จริง ดังที่ท่านพระยาอนุมานราชธน (๒๕๑๔:๑๖) ได้กล่าวว่า "วัฒนธรรมของชาติใด จะเจริญงอกงามให้สมชื่อกับความหมายของคำว่าวัฒนธรรม ก็อยู่ที่รู้จักเอาสิ่งดีเข้ามา และผลักเอาสิ่งที่ไม่ดีออกไป" ดังนั้น การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติหรือของสังคมนั้นจึงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ

วิธีการสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย ก็คือ การให้การศึกษา ดังนั้น การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในการถ่ายทอดให้แก่เยาวชน เนื่องจากการศึกษาเป็นกิจกรรมระบบหนึ่งในสังคม เป็นเครื่องมือของรัฐในการพัฒนาบุคคลและสังคม การจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่เป็นระบบจึงต้องมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางการเมือง การปกครอง การเศรษฐกิจ การสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นโครงสร้างหลักของประเทศ ดังนั้น ความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของแต่ละสังคม จึงมีเจตนารมย์ที่แสดงถึงค่านิยมทางการศึกษา หรือเป็นอุดมการณ์ของชาติ ดังที่ สุมิตร คุณานุภร (๒๕๑๘:๔๔-๔๖) ได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ

๑. ค่านิยมที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลในชาติ
๒. ค่านิยมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประจำชาติ หรือความต้องการของสังคม

การศึกษาสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาบุคคลและสังคมส่วนรวมให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ประเทศต้องการได้เพราะว่า การศึกษาเป็นระบบหนึ่งในสังคมที่ทำหน้าที่อย่างน้อย ๖ ประการคือ

๑. ถ่ายทอดวัฒนธรรม สังคมในชุมชน
๒. นำความคิดใหม่ วิชาการใหม่มาสู่สังคม
๓. สร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม
๔. ส่งเสริมพัฒนาการของบุคคลให้เจริญก้าวหน้าไปตามวิถีทางของเขา
๕. ผูกผันอาชีพให้เยาวชนและประชาชนทั่วไป
๖. ช่วยแบ่งภาระครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็ก (คณะครุศาสตร์ ๒๕๒๖:๒๑)

ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาด้านวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อคนไทยทุกคน การแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างถูกต้องและทันต่อเหตุการณ์ที่จะช่วยคลี่คลายปัญหาได้นั้น นับว่าการศึกษามีบทบาทที่สำคัญยิ่ง เพราะทุกคนจะต้องผ่านการศึกษา อบรม ปลูกฝังไปจากสถาบันการศึกษา

รัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญนี้ จึงได้ประกาศแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐ โดยได้เน้นถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมไว้ในหมวดที่ ๖ ข้อ ๕๐ ว่า "รัฐพึงจัดการศึกษาเสริมสร้างและก่อให้เกิดความสำนึกในคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม ศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม รวมทั้งสถานที่และวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์" และข้อ ๕๓ ได้เน้นว่า "รัฐพึงสนับสนุนกิจกรรมเยาวชนและจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีบุคลิกภาพที่ดี มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย มีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมไทย ยึดมั่นร่วมกันธำรงรักษาและปกป้องสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์" (กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๒๐:๑๕)

ฉะนั้น แหล่งสำคัญที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดการศึกษาก็คือ สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาระดับประถมศึกษา ดังคำกล่าวของ ก่อ สวัสดิทานิชย์ (๒๕๑๘:๑๐๑) ที่ว่า "การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการช่วยพัฒนาและปลูกฝังคุณสมบัติที่ดีที่พึงประสงค์ให้กับคนในสังคม และการจะปลูกฝังคุณสมบัติต่าง ๆ นั้นจะปลูกตั้งแต่วัย การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาจึงเป็นการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญมาก เพราะเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนต้องเข้ารับการศึกษาระดับนี้" และตรงกับคำกล่าวของ วิชัย ราษฎร์ศิริ (๒๕๒๔:๑) ที่ว่า "การประถมศึกษา ก็คือการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับคนทุกคน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นคนที่สมบูรณ์พร้อมที่จะ เป็นพลเมืองดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข" นอกจากนี้ยังตรงกับหลักจิตวิทยาในเรื่องของการปลูกฝังเจตคติและค่านิยม ดังคำกล่าวของ เลขา ปิยะธวัชฉริยะ (๒๕๒๔:๔๔๒) ที่กล่าวว่า "การปลูกฝังเจตคติและค่านิยมให้แก่เด็กควรจะทำตั้งแต่เด็กยัง เล็ก เป็นต้นไป วัยเด็กสี่ถึงสิบขวบเป็นวัยที่พร้อมจะรับการปลูกฝังเจตคติมากที่สุด"

โรงเรียนประถมศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนมีคุณสมบัติตามที่สังคมต้องการ แต่การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนที่มุ่งเน้นเนื้อหาวิชาหรือพัฒนาการทางสติปัญญา เพียงอย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอ เพราะการมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขนั้น ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และ วันนอร์ มะทา (๒๕๒๔:๕) กล่าวว่า "นักเรียนต้องได้รับการพัฒนาทุกด้านให้ เป็นคนที่สมบูรณ์และมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข โรงเรียน

จึงต้องจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรให้นัก เรียน โดยคำนึงถึงการที่ให้นัก เรียนมีโอกาสเรียนทั้งใน ด้านความรู้ควบคู่การปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน"

ฉะนั้น จึง เป็นหน้าที่ของผู้บริหารและครูในโรงเรียนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในการ จัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรขึ้นในโรงเรียน โดยเฉพาะกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ไทย เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ ทัศนคติที่ดี มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย อีกทั้งให้รู้จักรักษา และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้เจริญงอกงามต่อไป จิราพร ธวัชวิเชียร (๒๕๒๑:๑๔) ได้กล่าวถึง วิธีการปลูกฝังและสืบทอดวัฒนธรรมไว้ว่า "เด็ก ๆ มักจะเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนของตนเอง ได้ดีที่สุดในเมื่อมีการย้ำและเน้นอย่างสม่ำเสมอทั้งทางการประพาศติ ปฏิบัติ และทางแนวความคิด โดยผ่านทางกิจกรรมหลาย ๆ ลักษณะ หากเด็กได้รับฟัง ได้เห็น ได้สังเกต ได้รับคำแนะนำ ได้เลียนแบบ ได้ทดลอง ได้รับการชมเชยอยู่ไม่ขาดระยะแล้ว เด็กทั้งชายและหญิงย่อมเกิดความ ชาบซึ้งในวัฒนธรรมของตนในที่สุด"

กระทรวงศึกษาธิการได้เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรม เสริมหลักสูตรขึ้นในสถานศึกษา ซึ่งจะเห็นได้จากการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนระดับ ประถมและมัธยมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๐ (๒๕๒๔:๒) ขึ้น เพื่อให้โรงเรียนใช้เป็นแนวทาง ในการจัดกิจกรรมนักเรียนโดยมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อปลูกฝังเยาวชนของชาติให้มีคุณธรรม ระเบียบวินัย ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และส่งเสริมใฝ่ในการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนการดำรงส่งเสริม เอกลักษณะวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อความเป็นเอกราชมั่นคงของชาติต่อไป

กิจกรรมนักเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้จัดขึ้นในสถานศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น

๑๐ ประเภทคือ

๑. กิจกรรมลูกเสือ หรืออนุภาชาตหรือเนตรนารี หรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์
๒. กิจกรรมศาสนา
๓. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
๔. กิจกรรมส่งเสริมการ เกษตรและสหกรณ์
๕. กิจกรรมการใช้ห้องสมุด
๖. กิจกรรมการใช้สินค้าไทย
๗. กิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม

- ๘. กิจกรรมทัศนศึกษา
- ๙. กิจกรรมนันทนาการ
- ๑๐. กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่าง ๆ ในหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เป็นกิจกรรมที่ทุกโรงเรียนจะต้องจัดให้กับนักเรียนในโรงเรียนของตนอีกด้วย

ประภาพรณ สุวรรณสุข (๒๕๒๔:๒๐๔) ได้เสนอกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยที่ควรจัดให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน ๔ ประเภทได้แก่

- ๑. วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณกรรม
- ๒. วัฒนธรรมทางมารยาท
- ๓. วัฒนธรรมอันเป็นพิธีกรรมทางศาสนา
- ๔. วัฒนธรรมการแสดงหรือการละเล่นพื้นเมือง
- ๕. วัฒนธรรมการแต่งกายของคนไทย

จากความสำคัญของการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยและจากการเสนอแนะกิจกรรมวัฒนธรรมที่ควรจัดให้กับนักเรียนประถมศึกษาดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัด เชียงใหม่ และ เจตคติต่อวัฒนธรรมไทยของนักเรียนภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่ กำลังประสบปัญหาทางด้านวัฒนธรรม ดังที่แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (ม.ป.ป.:๗) ได้กล่าวสรุปไว้ดังนี้

เชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งที่นับได้ว่าเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมที่ได้สร้างสรรค์เป็นมรดกตกทอดมาเป็นเวลาช้านาน ปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ได้ถูกทำลายทั้งโดยธรรมชาติและ การปลี่ยนปลละละ เลยขาดการเอาใจใส่ดูแลของคนรุ่นใหม่ จึงทำให้วัฒนธรรมไทย ประเพณีอันเก่าแก่ของทางภาคเหนือบางอย่างหาดูได้ยากขึ้นทุกวัน และถึงแม้วัฒนธรรม ประเพณีบางอย่างเหลืออยู่บ้างก็ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปจากแบบดั้งเดิมโดยสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา วัฒนธรรมพื้นบ้านไม่ว่าจะเป็นดนตรีหรือการละเล่นพื้นเมืองก็ได้ถูกละเลยขาดความสนใจไม่เห็นถึงความสำคัญของคุณค่า

นอกจากนี้ แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ปีงบประมาณ ๒๕๒๔ (ม.ป.ป.:๔-๕) ได้กำหนดนโยบายสร้างสังคมโดยการทำนุ บำรุง ส่งเสริมวัฒนธรรมของจังหวัดทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนในจังหวัดเกิดความรักและคิดสร้างสรรค์ ความสวยงาม ความมีระเบียบ อนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีที่ดีงามให้เป็น เอกลักษณ์ของจังหวัด โดยมีมาตรการดังนี้

๑. ประสานงานและขอความร่วมมือจากสื่อมวลชนทุกประเภท วัดและโรงเรียนในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมของจังหวัด เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่า และเกิดความสำนึกในความร่วมมือ ทำนุ บำรุงรักษา สืบทอดศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามให้คงอยู่เป็น เอกลักษณ์ของจังหวัดสืบไป

๒. ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย สงวนรักษา บูรณะซ่อมแซมป้องกันมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัด เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรัก ห่วงแหนและรักษาไว้เป็นมรดกสืบไป อันได้แก่โบราณสถาน โบราณวัตถุ วรรณกรรม คณิตรี การละเล่นพื้นเมือง เพื่อมิให้ถูกทำลายสูญหายทั้งโดยการกระทำของมนุษย์และธรรมชาติ

๓. ส่งเสริมการศึกษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของจังหวัด โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษาได้มีโอกาสรับการฝึกอบรม

สำหรับแผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ทางการศึกษา (ม.ป.ป.ว.๑๑) ได้เน้นการศึกษาเป็นเครื่องมือในการทำนุ บำรุง ส่งเสริมวัฒนธรรม โดยได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ข้อ ๓ ว่า "เพื่ออนุรักษ์ ทำนุบำรุง ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของจังหวัด"

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า การได้ศึกษาในเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยและเจตคติต่อวัฒนธรรมไทยของนักเรียนนี้ จะก่อให้เกิดผลดีและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครูและนักเรียน ในด้านต่อไปนี้ ประเภทของกิจกรรมที่จัด วัตถุประสงค์ของการจัด ลักษณะการดำเนินการจัด ปัจจัยที่ทำให้การจัดกิจกรรมประสบผลสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมรวมทั้งเจตคติต่อวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร ๔๔ คน ครู ๑๔๔ คน และนักเรียน ๓๔๗ คน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา ๒๕๒๔

๒. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยที่ศึกษาได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทาง ภาษาและวรรณกรรม วัฒนธรรมทางมารยาท วัฒนธรรมอันเป็นพิธีกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมการ แสดงหรือการละเล่นพื้นเมือง วัฒนธรรมการแต่งกายของคนไทย รวมทั้งวัฒนธรรมพื้นบ้านของจังหวัด เชียงใหม่ ที่จัดทำเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมที่ทำในรูปของโครงการต่าง ๆ ที่โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เชียงใหม่จัดขึ้นในปีการศึกษา ๒๕๒๔

ข้อตกลงเบื้องต้น

กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย วัตถุประสงค์ ของการจัด ลักษณะการดำเนินการจัด ปัจจัยที่ทำให้การจัดกิจกรรมประสบผลสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดกิจกรรม ตลอดจนเจตคติต่อวัฒนธรรมไทยของนักเรียน เป็นสิ่งที่รับรู้ได้และสำรวจได้ตาม การรับรู้ของผู้บริหาร ครูและนักเรียน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

กิจกรรม หมายถึง กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นในโรงเรียนโดยจัดทำเป็นโครงการ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินการจัดและการประเมินผลไว้อย่างชัดเจน

วัฒนธรรมไทย หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ ความ กลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของสังคมและชาติไทยในด้านต่อไปนี้ คือ ภาษา และวรรณกรรม มารยาท พิธีกรรมทางศาสนา การแสดงหรือการละเล่นพื้นเมืองและการแต่งกาย ของคนไทย

กิจกรรมวัฒนธรรมไทย หมายถึง กิจกรรมวัฒนธรรมไทยที่กระทรวงศึกษาธิการจัด เป็น กิจกรรมบังคับที่ทุกโรงเรียนจะต้องจัดให้กับนักเรียนในสถานศึกษาของตน

การส่งเสริมวัฒนธรรมไทย หมายถึง การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เรื่อง ต่อไปนี้ให้แก่ นักเรียน คือ วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณกรรม วัฒนธรรมทางมารยาท วัฒนธรรม อันเป็นพิธีกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมการแสดงหรือการละเล่นพื้นเมืองและวัฒนธรรมการแต่งกาย ของคนไทย

การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้แก่นักเรียน โดยครอบคลุมด้านต่าง ๆ ดังนี้ ประเภทของกิจกรรม วัตถุประสงค์ของการจัด ลักษณะการดำเนินการจัด ปัจจัยที่ทำให้การจัดกิจกรรมประสบผลสำเร็จ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัด

เจตคติต่อวัฒนธรรมไทย หมายถึง ความรู้สึก ความคิดของนักเรียนที่มีต่อวัฒนธรรมไทย แล้วแสดงออกมาในรูปของความชอบ ฟังพอใจ หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านวัฒนธรรมไทยในทางบวกที่สามารถสังเกตได้

เจตคติต่อวัฒนธรรมไทยของนักเรียนตามการรับรู้ของตนเอง หมายถึง การที่นักเรียนบอกหรือประเมินความรู้สึกของตนเองที่เกิดขึ้นต่อวัฒนธรรมไทยได้ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยสามารถประเมินได้จากแบบสอบถามเจตคติต่อวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมีค่าความเชื่อมั่น ๐.๗๒

เจตคติต่อวัฒนธรรมไทยของนักเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู หมายถึง การที่ผู้บริหารและครูสามารถบอกถึงการรับรู้และสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านวัฒนธรรมไทยในทางบวกของนักเรียนภายหลังจากที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยที่โรงเรียนจัดขึ้นได้

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เชียงใหม่ ปีการศึกษา ๒๕๒๔

ครู หมายถึง ผู้ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เชียงใหม่ ปีการศึกษา ๒๕๒๔

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ ปีการศึกษา ๒๕๒๔ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เชียงใหม่

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา ที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องได้เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำนุ บำรุง อนุรักษ์ ส่งเสริมและปลูกฝังให้เกิดเจตคติที่ดีต่อวัฒนธรรมไทย
๒. ผู้บริหารและครู สามารถนำผลการวิจัยและข้อเสนอแนะไปจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในโรงเรียนได้เป็นอย่างดีและใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยที่จัดขึ้นในโรงเรียนให้เหมาะสมและได้ผลดียิ่งขึ้น
๓. ผลจากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อนโยบายการสร้างสังคมของจังหวัด เชียงใหม่ ในด้านการปลูกฝังและส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย